

5 grudnia Światowym Dniem Gleby

W 2002 r. Międzynarodowa Unia Gleboznawstwa (IUSS) podjęła rezolucję proponującą, aby 5 grudnia został ogłoszony Światowym Dniem Gleby. Chciano w ten sposób uwypuklić znaczenie gleby jako krytycznego składnika systemu naturalnego i jako istotnego czynnika przyczyniającego się do dobrobytu człowieka.

W czerwcu 2013 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) jednogłośnie poparła Światowy Dzień Gleby. W grudniu 2013 r. 68. Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło rezolucję (A/RES/68/232), oficjalnie ogłaszając 5 grudnia Światowym Dniem Gleby.

Data 5 grudnia została wybrana, ponieważ odpowiada urodzinom J.K. Króla Bhumibola Adulyadeja, króla Tajlandii, który był jednym z głównych orędowników tej inicjatywy.

Dlaczego obchodzimy Światowy Dzień Gleby?

Gleba jest jedną z najważniejszych części ekosystemu. Około 95% naszej żywności pochodzi z gleb. Gleba jest domem dla ponad 1/4 bioróżnorodności Ziemi, a my znamy tylko 1% tego wszechświata. Organizmy glebowe pomagają glebie magazynować węgiel, pielęgnować rośliny, rozkładać zanieczyszczenia i redukować emisję gazów cieplarnianych. Obecnie bioróżnorodność gleby jest na całym świecie pod presją, ponieważ niezrównoważone zarządzanie glebą wpłynęło na życie pod ziemią. Stąd należy podjąć działania w celu ochrony bioróżnorodności gleby!

Innym aspektem dla, którego obchodzimy Światowy Dzień Gleby to przede przetrwanie naszej planety, które oprócz wody zależy również od nie mniej cennego elementu środowiska naturalnego jakim jest właśnie gleba.

Ponad 95 procent naszej żywności pochodzi z gleb. Gleby dostarczają wiele naturalnie występujących pierwiastków chemicznych niezbędnych dla roślin. Warto przyjrzeć się im bliżej, gdyż wskażą nam one jakie procesy zachodzą w trakcie rozwoju roślin i co jest dla nich istotne. Poznajmy zatem kryteria ich klasyfikacji. Sformułowana przez Daniela Arnona i Perry'ego Stouta teoria wyodrębnia 3 kryteria:

- Niezbędności – pierwiastki z tej grupy jak sama nazwa mówi – są roślinom niezbędne do życia,
- Wyłącznieści – pierwiastki z tej grupy nie mogą być zastąpiony przez inne,
- Funkcjonalności – określa funkcję i specyficzną rolę w metabolizmie rośliny, czyli pokazują, za jakie konkretne funkcje życiowe odpowiada dany pierwiastek.

Do pierwiastków niezbędnych roślinom do życia zaliczamy

- **biogenne:** Węgiel (C), Wodór (H), Tlen (O)
- **makroskładniki:** Azot (N), Fosfor (P), Potas (K), Siarka (S), Wapń (Ca), Magnez (Mg)
- **mikroskładniki:** Bor (B), Chlor (Cl), Cynk (Zn), Mangan (Mn), Miedź (Cu), Molibden (Mo), Żelazo (Fe)

Jednak w obliczu zmian klimatycznych i działalności człowieka nasze gleby ulegają degradacji. Erozja zaburza naturalną równowagę, zmniejszając infiltrację wody i jej dostępność dla wszystkich form życia oraz obniżając poziom witamin i składników odżywczych w żywności. Zrównoważone praktyki zarządzania glebą, takie jak minimalna uprawa roli, płodozmian, dodawanie materii organicznej i uprawy okrywowe, poprawiają zdrowie gleby, zmniejszają erozję i zanieczyszczenie oraz zwiększają infiltrację i magazynowanie wody. Praktyki te również chronią bioróżnorodność gleby, poprawiają żyzność i przyczyniają się do sekwestracji węgla, odgrywając kluczową rolę w walce ze zmianą klimatu.

Światowy Dzień Gleby (WSD) odbywa się corocznie 5 grudnia jako sposób na zwrócenie uwagi na znaczenie zdrowej gleby i propagowanie zrównoważonego zarządzania zasobami glebowymi. Międzynarodowy dzień świętowania gleby został zalecony przez Międzynarodową Unię Gleboznawstwa (IUSS) w 2002 r. Pod przewodnictwem Królestwa Tajlandii i w ramach Globalnego Partnerstwa Glebowego, FAO poparło formalne ustanowienie WSD jako globalnej platformy podnoszenia świadomości. Konferencja FAO jednogłośnie poparła Światowy Dzień Gleby w czerwcu 2013 r. i poprosiła o jego oficjalne przyjęcie na 68. Zgromadzeniu Ogólnym ONZ. W grudniu 2013 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ odpowiedziało, wyznaczając 5 grudnia 2014 r. jako pierwszy oficjalny Światowy Dzień Gleby.

Światowy Dzień Gleby 2025: „Healthy Soils for Healthy Cities” („Zdrowe gleby dla zdrowych miast”).

Dlaczego gleba w miastach ma znaczenie?

Wprowadzenie

5 grudnia 2025 roku obchodzony będzie **Światowy Dzień Gleby** (*World Soil Day*), którego motywem przewodnim jest hasło „**Healthy Soils for Healthy Cities**” („Zdrowe gleby dla zdrowych miast”). To wezwanie do refleksji nad rolą gleby nie tylko w rolnictwie, lecz także w kontekście urbanistycznym — pod powierzchnią ulic, chodników i zabudowy miejskiej kryje się niezwykle ważny zasób, który ma kluczowe znaczenie dla zdrowia miast i ich mieszkańców.

Znaczenie gleby w obszarach miejskich

Ekosystemowe usługi gleb miejskich

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

GLOBAL SOIL
PARTNERSHIP

- Gleba w miastach pełni wiele funkcji ekosystemowych: absorbuje wodę opadową, redukuje ryzyko powodzi, magazynuje węgiel oraz reguluje temperaturę (np. pomaga w łagodzeniu miejskich wysp ciepła).

- Zasoby glebowe miejskich terenów zielonych wspierają bioróżnorodność — mikrobionty glebowe, roślinność, owady i inne organizmy odgrywają rolę w zdrowiu ekosystemów oraz mieszkańców.

Zagrożenia: uszczelnianie, zanieczyszczenie, degradacja

- Jednym z kluczowych problemów w miastach jest *uszczelnianie gleby* — powierzchnie betonowe, asfaltowe i zabudowa ograniczają przepuszczalność

gleby, co prowadzi do utraty jej funkcji ekologicznych.

- Zanieczyszczenia pochodzące z działalności przemysłowej, transportu czy osadów miejskich mogą pogarszać jakość gleby, wpływając negatywnie na zdrowie ludzkie i środowiskowe.
- Trwałe zniszczenie struktury gleby (np. przez zagęszczenie) obniża jej zdolność zatrzymywania wody, co wpływa na odporność miast wobec ekstremalnych warunków pogodowych.

Dlaczego temat „zdrowe gleby w miastach” jest aktualny

- **Urbanizacja:** Coraz większy procent ludności świata mieszka w miastach, a prognozy mówią o tym, że do 2050 roku około dwie trzecie ludzi będzie zamieszkiwać obszary miejskie.
- **Zmiany klimatyczne:** Miasta są szczególnie narażone na skutki zmian klimatu – fale upałów, nawalne deszcze, powodzie. Zdrowe gleby miejskie mogą stanowić element adaptacji do tych wyzwań.
- **Polityka unijna:** W Europie rośnie zaangażowanie w monitorowanie stanu gleb – na przykład nowa ustawa UE wymaga oceny stanu zdrowia gleb, także w obszarach miejskich.

Praktyczne rozwiązania i działania

W oparciu o rekomendacje FAO i Global Soil Partnership (GSP) oraz inicjatywy międzynarodowe, istnieje wiele sposobów na poprawę kondycji gleb miejskich:

1. **De-sealing** - (oduszczelnianie powierzchni) Usuwanie nadmiaru nawierzchni sztywnych (beton, asfalt) i zastępowanie ich zielenią — parki, ogrody deszczowe, tereny rekreacyjne — pozwala przywrócić glebom ich naturalną funkcję.
2. **Zielone dachy i ogrody wertykalne** - Wprowadzanie roślinności na dachach budynków czy ścianach pozwala na magazynowanie wody, ograniczenie nagrzewania budynków i stworzenie nowych przestrzeni zielonych w mieście.
3. **Zrównoważone planowanie urbanistyczne** - Projektowanie miast z myślą o integracji gleb naturalnych — zieleń, drzewostan i gleba dostępna — w planach zagospodarowania przestrzennego.
4. **Kompostowanie i recykling organiczny** - W miastach można promować kompostowanie odpadów organicznych (np. w domach, wspólnotach mieszkaniowych), by wzbogacać glebę w materię organiczną i mikrobiologię.
5. **Edukacja i partycypacja społeczna** - Angażowanie mieszkańców, architektów, planistów miejskich, decydentów poprzez kampanie edukacyjne, warsztaty i eventy — by zbudować świadomość, że gleba w mieście to więcej niż „brud pod stopami”.

Inicjatywy i wydarzenia międzynarodowe

- Global Soil Partnership (GSP) przy FAO podkreśla znaczenie obchodów Światowego Dnia Gleby 2025 jako wezwania do działania na poziomie lokalnym, regionalnym i globalnym.
- Organizowana jest kampania konkursowa: na przykład „**Soil in 1 minute**” – video konkurs, w którym naukowcy, nauczyciele i kreatywni twórcy są proszeni o przygotowanie krótkich filmów (do 1 minuty) dla dzieci (8–15 lat), pokazujących, dlaczego zdrowe gleby miejskie są kluczowe.
- Japońsko-szwedzka (lub raczej szwedzka) uczelnia SLU organizuje w tym dniu webinarium poświęcone m.in. mikrobiomowi glebowemu w miastach, projektowaniu urbanistycznemu z perspektywy „One Health” (powiązanie zdrowia gleby, ludzi i zwierząt).

Znaczenie polityczne i społeczne

- Światowy Dzień Gleby 2025 ma charakter nie tylko edukacyjny, ale też polityczny. To wezwanie do decydentów miejskich, planistów i władz lokalnych, by **włączyć zarządzanie glebą w strategię rozwoju miast**.

- Zrównoważone zarządzanie glebą może przyczynić się do realizacji celów zrównoważonego rozwoju (SDG): m.in. zapewnienia czystej wody, tworzenia zrównoważonych miast czy działania na rzecz klimatu.
- Mobilizacja społeczna: przez konkursy, inicjatywy edukacyjne i współpracę międzysektorową (NGO, naukowcy, władze) możliwe jest budowanie świadomej kultury troski o glebę miejską.

Wyzwania i bariery

Choć możliwości są duże, istnieje również wiele trudności:

- Koszty rewitalizacji terenów miejskich, oduszczenia i tworzenia infrastruktury zielonej mogą być wysokie.
- Brak danych i monitoringu stanu gleb miejskich – choć UE wprowadza mechanizmy monitoringu, wiele miast nadal nie ma systematycznej oceny stanu gleby.
- Konflikt interesów: potrzeba przestrzeni pod zabudowę mieszkaniową czy komercyjną może kolidować z ideą zachowania gleby naturalnej.
- Edukacja społeczna bywa ograniczona: wielu mieszkańców miast nie zdaje sobie sprawy, jak ważna jest gleba pod ich stopami, traktując tereny zielone często jedynie jako estetyczny dodatek.

Wnioski i wezwania do działania

- **Rewizja polityk miejskich:** Władze lokalne powinny uwzględnić stan gleb w planach rozwoju urbanistycznego, inwestując w zielone rozwiązania (parki, ogrody deszczowe, dachy zielone).
- **Wzmacnianie badań i monitoringu:** Niezbędne są systematyczne pomiary zdrowia gleb miejskich, ich mikrobiologii, struktury i zanieczyszczeń – by podejmować decyzje oparte na danych.
- **Zaangażowanie społeczności:** Poprzez edukację, konkursy („Soil in 1 minute”, „Tiny Soil Detectives”) i kampanie, mieszkańcy mogą stać się aktywnymi strażnikami gleb miejskich.
- **Promowanie partnerstw:** Współpraca między uniwersytetami, instytucjami rządowymi, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym może przyspieszyć wdrożenie rozwiązań na dużą skalę.

Podsumowanie

Światowy Dzień Gleby 2025 pod hasłem „**Healthy Soils for Healthy Cities**” to ważne przypomnienie, że gleba nie kończy się na granicy miasta – jest fundamentem funkcjonowania urbanistycznego, ekosystemowego i społecznego. W obliczu rosnącej urbanizacji, zmian klimatycznych i zanieczyszczeń, zdrowe gleby miejskie stają się kluczem do zrównoważonego rozwoju miast. Działania edukacyjne,

planistyczne i polityczne muszą iść w parze, by zapewnić, że gleba w miastach będzie żywa, przepuszczalna i funkcjonalna — dla dobra ludzi, przyrody i przyszłych pokoleń.